

Piira Nama 85A.—A Kawana Karatau. I whakahaerea te uiuinga mo tenei piira ki te Wairoa, Haaki Pei. He tono whakauru i raro i te take o te tupuna nei o Pakitua i nga tatai o nga uri o Ruapani tupuna, a ko te rarangi o o ratou ingoa i homai kia matou hei whakauruhanga atu hui katoa e rima tekau ma waru nga tangata.

I tautokona tenei kereme e Hurae Puketapu me nga tangata o Waikaremoana i te aroaro o tenei Komihana, no reira kua mahia a kua tapiritia atu e matou he rarangi e whakaatu ana i o ratou ingoa, timata i te Nama 730 tae noa ki te Nama 787, me nga hea mo ia tangata o ratou, ki te whairu o nga pukapuka mo Waikaremoana Poraka, a me ta matou tohutohu atu hoki i naiane me whakauru atu aua ingoa me aua hea ki te ota.

I tonoa mai ano i raro i tenei piira ko te paanga o Kihirini Mokena, Nama 616 i te ota, me whakauku ake i te rima hea ki te rua tekau hea. Kaore he whakahe i puta mai mo tenei tono. No reira matou ka tohutohu penei atu ai me whakatikatika te ota kia pera te ahua.

Piira Nama 84 me 85.—Ko enei piira e rua na Haenga Paretipua me etahi atu, hui atu ano hoki ki nga uri o Pakitua kua oti ake nei e matou te ki me whakauru atu ki te ota.

Ko te keehi a enei kai-piira i ata uiuia e matou a mutu noa, tae noa hoki ki te keehi a te hunga whakahe ki tenei kereme, a ko nga korero katoa i homai i roto i te wa o tenei uiuinga kei roto i nga pukapuka o tenei Komihana e mau ana.

Ko nga kai-korero o te keehi a Ngati Kahungunu e ki ana ko tenei whenua, e karangatia nei ko Waikaremoana me Wairau, i tuku iho i o ratou take tupuna o mua iho; e ki ana ratou ko Makoro to ratou tupuna nana i whakatakoto nga rohe o tenei whenua, a me ta ratou ki ko Tamaterangi tetahi, ko Pukehore tetahi, o nga tupuna i whai take ai ratou.

Mo te taha ki tera wahi o te whenua e keremetia ana e ratou, e karangatia nei ko Wairau moana me Wairauwhenua, e ki ana ratou ko Te Kapuamatotoru te tupuna i roto i nga uri o Makoro i a ia te mana o tenei whenua; a nana (na Te Kapuamatotoru) i whakanoho a Pakitua me ona uri ki Wairau hei mahi i nga kai o te whenua ka kawea atu ai ki a ia (kia Te Kapuamatotoru), a i pumau tonu tena tikanga i waenganui i a Pakitua raua ko Te Kapuamatotoru me o raua uri, ka mauria tonutia atu nga kai o te whenua e Pakitua me ona uri kia Te Kapuamatotoru me ona uri. I korerotia ano e ratou nga ingoa o nga tangata e kiia ana e tukuna atu ana e Te Kapuamatotoru hei hari mai i nga kai ki a ia, a me te ki no te wa rawa ano i a Karihanga, mokopuna a Pakitua, ka mutu te haere o nga kai; a e ki ana a Hurae Puketapu no te wa i horo nei a Orakau Pa ka mate a Karihanga, ara no te tau 1864.

E ki ana ano aua kai-kereme o te taha Ngati Kahungunu no te hokonga o etahi wahi o tenei whenua ki te Karauna i nga ra o mua na ratou anake ano taua hoko, engari ko etahi wahi i wehea atu i reira hei rahui i roto o te whenua hoko, a i uru atu etahi tangata o Tuhoe Iwi nei ki roto, na nga apiha hoko whenua i whakarite kia rahuitia aua wahi; me ta ratou ki mai ano ko te tuturu rohe pumau, wahanga iwi nei, i waenganui i a Tuhoe me ratou, ko te pae maunga o Huiarau, atu i Parahaki ki Maungataniwha.

E ki ana ratou he maha nga kainga i runga i te whenua i nohoia i roto i te takiwa i mahia ai nga kai o te whenua i runga i te tikanga kua kiia ake nei; a no te wa rawa o te whakapono nei ka mutu ta ratou noho i runga i te whenua, a ko nga tangata—uri o Pakitua nei—i roto i te rarangi e homai ana i naiane kia whakaurua ki tenei whenua kaore ano i noho i runga i tenei whenua o mua mai ra ano a tae noa mai ki a ratou i tenei ra; a kaore rawa nei he tangata kotahi e noho ana i taua whenua i naiane; a ko Hurae Puketapu me tona taha kei runga ke i nga wahi rahui i Te Waimako e noho ana i roto i tenei ra.

A e ki ana ano hoki ratou ko tenei whenua no Tauira—iwi nei—i mua, engari he mea raupatu taua iwi i muri nei, a ka ngaro atu, katahi ka roherohea tenei whenua e Makoro raua ko Tamaterangi hei whenua mo raua.

Kati, ko Hurae Puketapu me tona taha he korero ke ta ratou; e whakahe ana ki nga korero katoa me nga take katoa i whakaararahia mai nei e Ngati Kahungunu, tae noa ki a ratou rohe i korero ai; me te ki ko tenei whenua no Ngati Ruapani, he take tupuna mai no Ruapani, a ko Pakatoe te tupuna i a ia te mana o tenei whenua.

He nui nga korero i homai mo nga tohu noho, nga pa, nga whare, nga tupapaku, me nga rohe o te whenua, me nga pakanga i runga o te whenua. E whakahe ana ratou ki te korero a te taha kia Ngati Kahungunu he mea whakanoho a Pakitua ki runga ki tenei whenua hei mahi i nga kai o te whenua.

Ko Hurae Puketapu e ki ana ko Purakau he tangata whai mana ki tenei whenua, ko Te Kapuamatotoru he “rangatira,” a nana i tuku atu i a Purakau hei hari mai i nga kai o te whenua, ara huahua me era atu kai, ki a ia (kia Te Kapuamatotoru), a mau tonu tena tikanga mate noa a Purakau, katahi ka tukua atu e Te Kapuamatotoru ko Ironui hei hari mai i nga kai ki a ia, a ko aua kai na Pakitua; a i mau tonu tena tikanga a tae noa ki te wa i a Karihanga, mokopuna a Pakitua, nana te kawenga whakamutunga o nga kai ki nga uri o Te Kapuamatotoru.

E ki ana ano a Hurae Puketapu, i tetahi wa ka “whakanuia” a Tamahore, tama a Karatau, tamaiti a Pakitua, hei tangata nui mo Wairauwhenua me Wairau moana; a ka rongo a Te Kapuamatotoru, ka whakaaro, e, ka mutu te haere o nga kai ki a ia; katahi ka makututia e tona taha a Tamahore, a ka mate a Tamahore. A e ki ana ano a Hurae i ara he pakanga ma Tuhoe ki nga iwi i runga i tenei whenua, ara kia Ngati Hore, mo taua makututanga; a tera atu te roanga o ana korero mo runga i tenei take.

E ki ana hoki a Hurae ko tetahi wahi o tenei whenua o Wairau kua riro i nga hoko whenua a Ngati Kahungunu ki te Karauna i nga ra o mua; ko aua hoko ki te Karauna na Heremia te Popo me etahi atu; a tera etahi wahi whenua i wehea i roto i aua hoko hei rahui mo ratou me etahi atu. Ko nga korero katoa i homai i roto i tenei keehi ka kitea kei nga pukapuka o tenei Komihana e mau ana. Otira ko Hurae Puketapu i whaiti te ahua o ana korero mo tera wahi anake o te whenua i roto i te poraka o Waikaremoana e karangatia nei ko Wairau te ingoa.